

14. Савицька Л.Л. Мистецтво України в контексті художнього життя межі століть. 1890–1910-ті роки: автореф.... доктора мист. К., 2006. 37 с.
15. Семчишин-Гузнер О. Художнє життя в Галичині кінця ХІХ – початку ХХ ст. Особливості мистецького процесу: автореф....канд. мист. Львів, 2000. 17 с.

Володимир КЩАК

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук, декан історичного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Валерій ЯНУСЬ

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ І ТЕРНОПІЛЛЯ

Митрополит Андрей Шептицький народився 29 липня 1865 р. у с. Прилбичі, що на Львівщині, у графській сім'ї Івана Шептицького. Навчався він у Краківській гімназії, згодом студював право в Ягеллонському університеті, а також удосконалював власні знання у Вроцлаві, Відні та Мюнхені. Був доктором права (1888 р.), філософії (1892 р.) та богослов'я (1892 р.), видатним ієрархом, богословом, предстоятелем Греко-Католицької Церкви (далі – ГКЦ) та одним із найбільш визначних діячів в українській історії [16].

Предстоятель ГКЦ неодноразово бував на Тернопільщині. Він був членом Тернопільського «Міщанського братства», у 1901 р. відвідав вихованців Тернопільської української державної гімназії та учнів Вищої реальної школи. Також владику неодноразово прибував у регіон для освячення нових церков, створення освітніх центрів тощо. Загалом, А. Шептицький відіграв значну роль у культурному та духовному житті регіону, сприяв особистісному розвитку багатьох вихідців Тернопілля. З огляду на це, вивчення його діяльності завжди залишається актуальним.

Мета публікації – проаналізувати духовну, освітню, культурну та соціальну діяльність митрополита А. Шептицького на території Тернопільщини, виявити масштаби його впливу на розвиток богословської освіти, підтримку місцевої інтелігенції, формування християнських цінностей, а

також окреслити його роль у національному та культурному житті Тернопілля в першій половині ХХ ст.

Діяльність А. Шептицького досліджували історики та краєзнавці в Україні та за її межами. Серед них були і його сучасники – Й. Боцян, Й. Сліпий, І. Крип'якевич та інші. Значною кількістю інформації про життя митрополита виділяється праця Блаженнішого Любомира Гузара «Андрей Шептицький, митрополит Галицький (1901–1944) – провісник екуменізму». [10]. Високо оцінював екуменічну діяльність владики і В. Ленцик [14–15].

Також дослідженням праці митрополита А. Шептицького займалися такі сучасні українські історики, як-от: О. Хоменко, В. Басараб, Я. Білас, Л. Крупа, Е. Бистрицька, О. Сурмач, М. Вегеш, М. Вавжонек, М. Маринович, Ф. Медвідь, Г. Гладка, О. Шеремета, А. Смирнов, А. Васьків, А. Колодний, Л. Филипович, В. Расевич. М. Гайковський та інші. Серед іноземних дослідників, що цікавились роботою Андрея Шептицького, варто виділити Я. Пелікана, П. Ковальчика, Б. Боцюрківа, М. Поллака та І. Химку [2–7; 9; 12–13, 16–20].

Чималим було вкладення митрополита у навчання та розвиток богословів з Тернопільщини. Найбільш здібним вихованцям семінарії він фінансував навчання за кордоном – у високих богословських школах, де вони здобували наукові звання. Так вихідці з Галичини навчались у Відні, Інсбруку, Празі, Будапешті, Загребі, Граці, Бреславі, Падерборні тощо. Значна кількість молодих богословів виховувались у Римі – в Українській Папській семінарії ім. св. Йосафата. По завершенню навчання Андрей Шептицький сприяв їхньому призначенню катехитами у школах та професорами семінарій. Серед них – і вихідці Тернопілля [7, с. 294].

Помітною постаттю зокрема став Блаженний Григорій Хомишин – уродженець с. Гадинківці (нині – Чортківський район). У 1902 р. А. Шептицький призначив Г. Хомишина ректором духовної семінарії, а згодом – надав йому сан єпископа Станіславського. Г. Хомишин служив Церкві понад 40 років і загинув у 1945 р. у одній з більшовицьких катівень в Києві [7, с. 296].

Доктор богослов'я отець Микола Конрад – уродженець с. Струсів (сьогодні – Тернопільський район) – тривалий час викладав у Тернопільській гімназії. У 1929 р. митрополит А. Шептицький призначив М. Конрада професором філософії та соціології у духовній семінарії. Згодом він став деканом філософського відділу впродовж багатьох років.

Упродовж майже всього свого життя А. Шептицький не полишав власної наукової праці. У різні роки він запрошував краян з Тернопільщини викладачами у Львівську духовну семінарію, зокрема для роботи у таких дисциплінах як богослов'я, історія Вселенської Церкви, історія унії, грецька і церковнослов'янська мови, процесове право тощо. Таким чином у семінарії

стали викладати отці-професори Олександр Надрига з Бережанщини, Спиридон Кархут з Борщівщини, Микола Чубатий з Тернополя, Михайло Соневицький з Гусятинщини, Леонід Лужницький зі Скалата, Володимир Стецько зі Збаражчини та багато інших. Більшість із них також були членами Богословського наукового товариства і Наукового товариства імені Т. Шевченка [19, с. 68].

Митрополит Андрей упродовж всього життя наполегливо поглиблював власні знання, водночас заохочуючи своїх однодумців до здобутків у царині культури та науки. Сам він вів скромне життя ченця, однак прибутки від свого родинного маєтку постійно жертвував на потреби народу. Владика упродовж багатьох років фінансово підтримував 40 бідних дівчат та юнаків, допомагав їм здобувати освіту. Зокрема з допомогою митрополита у консерваторії змогла навчатись Ганна Крушельницька – уродженка с. Білявинці (нині – Тернопільський район), сестра Соломії Крушельницької. Також митрополит А. Шептицький допоміг у здобутті освіти відомій оперній співачці Філомені Лопатинській.

Варто також згадати, що навчання у Віденській академії мистецтв митрополит Андрей оплатив Михайлу Бойчуку – вихідцю з села Романівка (нині – Тернопільський район). Пізніше М. Бойчук став засновником «бойчукізму» – художнього стилю, який став поєднанням візантійської традиції, європейських новацій та українського мистецтва. Відомим у цій царині став і Михайло Мороз – уродженець с. Пліхів (нині – Тернопільський район). Він був стипендіатом митрополита А. Шептицького та за його підтримки навчався у паризькій Академії Жюльєна та Академії прикладних мистецтв. Упродовж 1937–1939 рр. Михайло Мороз проживав поряд зі своїм покровителем у Святоюрській палаті. На замовлення А. Шептицького М. Мороз написав значну кількість портретів духовенства. Його пензлю належать, зокрема, роботи «Портрет Митрополита Андрея Шептицького під час Служби Божої» (1937) та «Портрет Митрополита Андрея Шептицького. Молитва» (1972). Скульптор Михайло Паращук, що народився у с. Варваринці (нині – Тернопільський район), також користувався підтримкою предстоятеля ГКЦ [19, с. 68].

Значну кількість власних коштів А. Шептицький вклав у створення простору для навчання та виховання молоді на Тернопільщині. З його ініціативи відкривались читальні «Просвіта», він підтримував створення товариств «Рідна школа», спортивних об'єднань, хорових колективів тощо. Він став одним із жертводавців для «Рідної школи» у Тернополі в 1906–1912 рр., про що свідчить документ, який знаходиться в Тернопільському обласному краєзнавчому музеї. Аби забезпечити майбутнє для сиріт, митрополит придбав

маєток у с. Зарваниця Тернопільського району. Там він створив хліборобську школу, де діти, що не мали батьківського піклування, змогли жити та здобувати освіту та господарський фах [16, с. 172].

Починаючи з 1900 р., А. Шептицький неодноразово здійснював єпископські візитарії на Тернопіллі. Він освячував новозведені храми, зокрема у с. Зарубинці, Малашівці, Плісняни та Мильне Тернопільського району. У с. Кип'ячка освятив перебудований храм Різдва Пресвятої Богородиці.

У 1918 р., митрополит А. Шептицький придбав землю у Зарваниці. У 1920 р. розпочав будівництво монастиря Івана Хрестителя, до якого пізніше часто навідувався. Пізніше владику позичив Володимиру Громницькому кошти на зведення нової парафіяльної церкви у Тернополі. Сьогодні на цій локації розташовується управління Тернопільсько-Зборівської єпархії, а також пам'ятне погруддя митрополита Шептицького, відкрите у 2001 р.

Предстоятель ГКЦ дбав і про збереження історичної спадщини України. Зокрема під його патронатом товариство охорони воєнних могил упорядкувало місця поховання стрільців та старшин УСС і УГА на Янівському кладовищі у Львові, а також у Тернополі, Бережанах, Станіславові, Золочеві, Рогатині [15, с. 163]. А. Шептицький також займався природоохоронною діяльністю на Тернопільщині: під його протекторатом ГКЦ займалася виділенням лісових площ під заповідники, зокрема в маєтності «Зарваниця» Підгаєцького повіту. Окрім того, він упродовж всього життя проводив політику охорони вікових дерев при храмах Тернопілля [8, с. 37]

Отже, А. Шептицький цілеспрямовано реалізовував просвітницьку, культурну, духовну та соціальну місію на теренах Тернопільщини. Його діяльність мала значний вплив на становлення місцевої інтелігенції, розвиток освіти та підтримку місцевої талановитої молоді. Завдяки його меценатству та особистій участі були створені нові освітні можливості для десятків вихідців з краю. А. Шептицький підтримував функціонування освітніх установ, культурних товариств, ініціював створення навчальних закладів. Його духовна опіка та фінансова підтримка сприяли зміцненню позицій ГКЦ у складний історичний період.

Список використаних джерел

1. Morality and Reality. The life and times of Andrei Sheptytskyi. Paul Robert Magocsi, editor with the assistance of Andrii Krawchuk. Canadian Institute of Ukrainian Studies University of Alberta Edmonton, 1989. 558 p.
2. Басараб В. Проблема єдності Церков у світлі єкуменічних ідей митрополита А. Шептицького. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції Волинської православної богословської академії УПЦ КП «Державотворення і помісність Церкви: історичні процеси та*

сучасні реалії» (18.05.2017). Луцьк: Видавництво Волинської православної богословської академії, 2017. С. 27–34.

3. Бистрицька Е. Українське православ'я та екуменічна діяльність митрополита Андрея Шептицького в роки Другої світової війни. *Українське релігієзнавство*. 2002. № 23. С. 45–55.
4. Білас Я. І. Екуменізм Андрея Шептицького і проблема суверенності нації. *Історія релігій в Україні*. Кн. 1. Львів, 1999. С. 45–48
5. Васьків А. Митрополит Андрей Шептицький про проблеми політичної теорії та практики. *Різдво Христове 2000. Статті й матеріали*. Львів: Логос, 2001. С. 192–195.
6. Вегеш М. Екуменізм митрополита Андрея Шептицького. *Україна. Європа. Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини*. Випуск 23. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2019. С. 72–96.
7. Вегеш М. М., Хоменко О. В. Екуменічні ідеї митрополита Андрея Шептицького та діяльність по їх реалізації. *Carpatica-Karpatika: Актуальні проблеми політичного та етнокультурного розвитку Карпатського регіону в XIX–XX століттях*. Ужгород: Вид-во «Два кольори», 2001. Вип.10. С. 278–312.
8. Гайдукевич О. Митрополит Андрей Шептицький – природоохоронний діяч Галичини. *Схід*. № 1 (141). Січень-лютий 2016. С. 35–39.
9. Гладка Г. Л. Проблема релігійної єдності України в унійно-екуменічній діяльності митрополита Андрея Шептицького. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, Серія: Історія*. Тернопіль, 1999. Вип. IX. С. 37–40.
10. Гузар Любомир. Андрей Шептицький Митрополит Галицький (1901–1944) провісник екуменізму. Видання друге. Жовква: Місіонер, 2015. 496 с.
11. Гузар Любомир. Андрей Шептицький Митрополит Галицький (1901–1944) провісник екуменізму. Видання друге. Жовква: Місіонер, 2015. 496 с.
12. Колодний А., Филипович Л. Релігійна духовність українців: вияви, постаті, стан. Львів: Логос, 1996. 184 с.
13. Крупа Л. Спроби митрополита Андрея Шептицького через ідеї екуменізму досягти фізичного та духовного об'єднання України. *Наш голос. Асоціація Українців Америки*. 2000. Вересень-жовтень. Ч. 9–10. С. 4–5, 8.
14. Ленцик В. Ідея Церковної Єдності у Митрополита Шептицького. *Богословія*. Рим, 1971. Т. 35. С. 175–201.
15. Ленцик В. Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріярх Йосиф Сліпий. Львів: Свічадо, 2004. 608 с.
16. Медвідь Ф. Митрополит Андрій Шептицький як духовний будівничий української нації. *Політичний менеджмент*. 2005. № 4. С. 167–175.

17. Расевич В. Митрополит Андрей Шептицький і проблеми національно-політичної консолідації українців (1900–1918 рр.). *Ковчег. Науковий збірник із української історії* / Під. ред. Б. Гудзяка, І. Скочиляса, О. Турія. Львів, 2000. Ч. 11. С. 189–211.
18. Смирнов А. Митрополит Андрей Шептицький і православ'я: від екуменізму до національної єдності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Історичні науки». 2017. Вип. 26. С. 40–44.
19. Сурмач О. Роль соціальної опіки Церкви в діяльності Митрополита Андрея Шептицького. *Матеріали міжнародної наукової онлайн-конференції до 155-річчя з дня народження Митрополита Андрея Шептицького*. Львів 2021. С. 62–71.
20. Сурмач О. Екуменічна діяльність УГКЦ в роки німецької окупації Галичини (1941–1944 рр.). *Київська Церква*. Київ-Львів, 2000. № 4 (10). С. 72–78.

Микола КАЗЮК

здобувач вищої освіти третього
(освітньо-наукового) рівня
кафедри історії України, археології
та спеціальних галузей історичних наук
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Назар СИРОТЮК

здобувач вищої освіти третього
(освітньо-наукового) рівня
кафедри історії України, археології
та спеціальних галузей історичних наук
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

ВИСВІТЛЕННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО НА ШПАЛЬТАХ ЧАСОПISУ «РУСЛАН»

На початку ХХ ст. український національний рух у межах Австро-Угорської монархії досягнув нового рівня інституціонального самовизначення. Важливою складовою цього процесу стала політична активізація українського представництва в парламентських інституціях імперії – австрійському Райхсраті та Галицькому сеймі. Однією з ключових постатей, що органічно поєднувала духовний авторитет із національно-політичним впливом, виступав